

W A L W E

ILMUB KAKS KORDKUUS

Toimetuse ja talituse aadress: Uus tänav 14, Tallinnas. Sealsamas tellimiste vastuvõtmine. Kõnet. 266 ja 348.
Kontor on avatud kella 10–3 p.

Nr. 28

Reedel, 4. augustil 1922

2. aastakäik

Sisu: Riigi warandused hädaohus. — Reductio ad absurdum. — Mõnda meie piiriwalwe korraldusest. — Mõõdupuu olgu ühesugune kõigile. — Kindral Soost ennast „rehabiliteerimas“. — Sõjawäe vormiküsimusest. — Kus on Opteerimise Komisjonide warandus. — Ühe mõisasüdame lugu. — „Esitajad“ Kauges Idas ehk riikline kuritarvitatus? — Ainult 5.000.000. — Kirjad toimetusele.

RIIGI WARANDUSED HÄDAOHUS.

Meie riigistatud tööstuse ettevõtted elutsewad praegu mingisuguses uue murangu ajajärgus, milles nende lähem tulevik reformaatorite sule kriipsutuste järel nagu hoogsamat tegu võimet riigi majanduslistes huvides peaksid saawutama.

Oli aeg, kus riigistatud ettevõtetele wiirikit suitsetati, ja nendest suurepäralist regulaatori eratööstuse kasu ahnitsemise aparadile ette nähti. Oleme ka elanud üle aja, kus riiklisi ettevõtteid eitati, neid tegu võimetuses süüdistades.

Nende põhijoonte kallal on tüütuseni waieldut, küll igasugu komisjonides, poliitilistes ringkondades, kui ka ajakirjanduses.

Kõige nende waieluste esialgseks lõpukajaks praegu, tuleb lugeda wiimati kinnitatud uued põhimäärused riigi põlewkiwi ja turbatööstustele. (waata „Riigi Teataja“ nr. 83 ja 87 s. a.).

Nüüd selle järel on kord ka riigi sadama tehaste käes, kellele sügisepoole uut ülikonda peale passima hakatakse: — kawa on praegu walmis kopeeritult kinnitamise ootel, ja tehaste praegustel direktoritel on suur tegemine käsil asjale lähemalseiswatel augu pähe raiumise suhtes. Kahju et ette pandud kawa punktuaalselt põlewkiwi tööstuse kawast kopeeritud on.

Isegi paragrahwide järjekord on unustatud segamini lüüa, millega vähemalt mulje oleks loodud, et siin ikkagi millegi muuga tegemist kui seda põlewkiwi ja turbatööstus enesest kujutawad.

Et aga põlewkiwi tööstuse ja sadama tehaste tegewuse wahel umbes niisugune

wahe, kui moderniseeritud panga ja äbariku pandimaja wahel olemas, ei paista reformaatoritele suuremat peawalu tegema. Wäga wõimalik, et seda ka sihilikult silmapaari wahele jäetakse, millega aga meie kui maksumaksjad kodanikud kuidagi päri olla ei saa, sest meie hea äranägemise järel on siin rahwa tasku hädaohus, kui riigi sadama tehastele uued põhimäärused põlewkiwi tööstusele kinnitatud põhimääruste kujul kinnitust peaksid leidma.

Põlewkiwi ja turbatööstus, mis meil maa-pinna all peituwate riigi waranduste realiseerijateks ja monopolistideks on saanud, wõiwad uue põhimääruste najal ehk midagi kätte saada, millega riigi ja rahwa tasku põhjale augu kattede lapi peale lüüa wõimalik oleks. Wähemalt niikaua wõib iga kodanik optimistlikult põlewkiwi ja turbatööstuse tegewuse ja temast loodetawa kasu peale waadata, kuni nimetatud tööstuse sawiste monopoli alusmüüride juures walwel oldakse. Juhtub aga siin äpardus, siis on ka meie higiga teenitud maapealsed warandused sinna maha maetud, millede uuesti wäljakangutamise meie juba niiruttu hakkama ei saa. Katsume siiski sellega leppida, optimistideks jäädes, et neis kahes ettevõttes meil kõige paremad jõud, püüded ja tahtmised rahwa kasuks töötama pandakse ja meie wõidumeestena wiimaks wälja tuleme.

Heidame aga pilku niisuguse ettevõtte peale, kui seda sadama tehased on, kes puhta äri peal wäljas, ja selle juures kibedat wõistlust sõja mõllust ärkawa samataoliste eraettevõtete pidama peab, olgugi suurte eesõigustega uute põhimää-

ruste näol, siis kaotame tahtmatalt kõige oma optimistliku luule lennu niisuguse asutuse kasulikkuse suhtes.

Waatleme lähemalt tehaste minewikku ja olewikku, ja resümeerime sellest tulewikku, siis leiame ennast riigi ja rahwa wara paja juures, kuhu poole miljardi wäärtuses riigi liikuwat warandust mahutatud, liikumata waranduse wäärtusest rääkimata.

Tehaste wõrsunist ja ajalugu lähemalt käsitades saame järgmise kujutuse: tehaste töökojad on ilmasõja hakatuse päiwist oma alguse saanud, kuurialustesse ja „Peter esimese“ ajast ehitatud madalate kiwi aitadesse sisse seatud, kui hädaabinõu ilmasõja aegse Balti-laewastikule, sest uute töökodade ehitusega Miini sadamas, mille waremed praegu wareste pesadeks on saanud, ei jõutud nii ruttu walmis saada, kui kawatsetud oli.

Tol ajal ei olnud tähtis töö odawus ja sellest tingitud ajakohane sisseseade, waid otstarbe, milleks töökodasid kasutati.

Sellest on ka tekkinud wahekord, et tehaste 14 töökoda kahe ruutwerstalise maa-pinna peale laiali pillatud, ning töökodade waheline ühendus inimjõu musklite peal, „dubinuschka“ saatel tegutsemas.

Praegu, kus tehased tööpuudust kannatawad, ning minimaal tööliste arwuga töötawad, on siin 25% mustatöölisi, kes wiie hobuse kõrwal tehastes hobuse osa mängiwad.

Ilmasõja ajal töötati siin ööd kui päewad, isegi kahe wahetusega kuni 3000 töölise arwu juures.

Et uue tehaste ehitamine ilmasõja ajal käsil oli, muretses selleaegne Wene walitsus ka selle eest, et laewastikule tarwis minewaid materjaale kohal leiduks, nii et paari aasta jooksul 50-ne tehaste ladus paarikümne miljoni kuld rubla wäärtuses materjaali kokku kuhjati, mida pärastpoole uute tehastesse, „praegused miini sadama ruumid“, üle wiia kawatseti.

Tulid sakslased, ja tõmmasid wene laste kawatsustele kriipsu peale, kohe materjaalide wäljaweo juure asudes, nii et lühikese aja jooksul tugewa poole nendest materjaalidest Saksamaa poole teele saadeti, ühes wäärtusliste tööpinkide ja tööriistadega. Peale Sekkendorfi lahkumist pärandasime meie järeljäänud waranduse, millest tugew osa sõja otstarbeks enamlastega ära tarwitati. Peab tähendama, et praegune järeljäänud materjaalide kogu niisugune on, et tehased neid 100 aasta jooksul enese tööstuses ära kasutada kuidagi ei saa. Tema wäärtus praeguste

hindade juures, nii kui eelpool tähendasime, on umbes pool miljardi Emk. suur.

Nii kui näha, on siin warandus peidetud, mis juba vähemalt 2½ aastat realiseerimist ootamas.

Realiseerimisega pole weel hakkama saadud, waatamata, et koha peal wilunud juhataja „Kaubanduslistes suhetes“ olemas.

Liht surelikule, kelle turjal juba mitugi taskule kibedat operatsiooni tehtud, paistab see teise riiklise kaubaagentuuri asutamisenä stiliseeritud kujul, mille likwideerimiseks tulewikus ebaõnnestanud operatsioonide järel meie lastelegi tööd jatkuks.

Et mitte pessimisti nime omada, läheme asja juure.

Peale sõja lõpu, kui sadama tehased sõjaministeeriumi käest kaub. tööst. ministeeriumile üle läksid, hakkas tehaste tege wus uue direktorite kohale ilmumise peale waatamata, kohutawa kiirusega allamäge weerema.

1920. a. kewadel töötanud 1200 töölise asemel leiame siin praegu ainult 480-ne töölise ümber. Õige tuntawalt on sellele kaasa aidanud Sõjaministeerium, kes kohe peale sadama tehaste üleandmise kaub. tööst. ministeeriumile enesele uusi töökodasid soetama tõttas, ja sellega hakkama sai, nii et pea kõik sõjaministeeriumi tellimised Sadama Tehastelt tagasi wõeti, sest mõtteta oleks olnud uusi awatud töökodasid, kuhu sajad miljonid margad riigi raha ehituse täienduste ja tööpinkide wäljamaalt ostmiseks sisse pandud, tegewuseta jätta, ainult kõlawate sõnade juure jäädes.

Et sadama tehaste tege wus wirelemise seisukorda sattus, katsus kaub. tööst. ministeerium tehastele wastu tulla, kurikuulsa „Revalis'e“ pärandusest järeljäänud paarikümmend weo automobiili remonteerimise alla andes, kuid sõjaministeerium uue töökodade pealesurumisel jäi ka see töö peae gu poole peale seisma, sest et sellega sõjaministeeriumi töökodade huwisid ooudutati.

Wärske opteeritud sadama tehaste juhatus katsus õnne ka Wenemaa käest otsekohe tellimisi saada, selleks tehaste insener Kahlbergi Wenemaale komandeerides, mis aga halekuulsa briljantide wäljaweo jantimisega lõppes.

Mereasjanduse peawalitsus, kes tehaseid merepõhjast ülestõstetud „wrakkidega“ õnnistas, on ka juba oma laewad kätte saanud, ja tehaste poolt ette pandud arweid kõrgete tööhindade tõttu ministeeriumi loaga 25% wõrra vähendanud, mis kogusummas 10½ miljoni Emk. suuruse defit-

siidi tehaste 1921. a. bilantsile annab. Keskkütte komitee käest saadud tellimine turba presside peale on küll lõpetatud, ja sellest saadud kahjud weel kindlaks tegemata. Kokkuwõttes saame mulje, et riik nii laia tegewusalaga töökodasid praegu ei tarwita, ja kui seda mõnel riigi asutusel feine kord ka tarwis läheb, siis ainult juhtumisel, kui tellimisele wastaw krediit puudub, sest tehased soliid operatsiooni kapitaali suhtes, wõiwad arwete õiendamist aastate wiisi oodata.

Eraasutuste käest tööde saamine on tehastele raske, wõistluse tõttu, sest et eraettewõtted oma parema sisseseade ja juhatuse juures odavamalt produtseerida suudawad. Siin wõib jutt olla ainult juhulisest wähearwulistest tellimistest, millega teised ettewõtted momentlise materjaali puuduse tõttu hakkama ei saa.

Tööstuse seisukorda koha peal silmitsedes teab igäiks, kes kord wiimasel ajal tehastes on käinud, et pea kõik töökojad tühjusest aigutawad.

Wene walitsuse ajal tehaste basseinis töötanud vähemate laewade slipp on praegugi weel korda seadmata, mille tõttu meie purje, ning vähemad aurulaewad, mis tehastele kuuluwaid ujuwaid dokkisid kõrge tariifi tõttu tarwitada ei suuda, mujal parandusel on sunnitud käima. Siin peame andeks andmata lohakust konstateerima.

Hoowipealne, mis rinnuni kaswawast rohust lokkab, on täis kuhjatud wana raua jätistest, mille realiseerimiseks 2½ aasta jooksul midagi ettewõetud pole.

Koha peal järelepärides, saime mulje, et sellega sügisepoole ehk kuidagi uute põhimääruste najal hakkama peab saama. Mida siin mõeldakse toime panna, jõuame selgusele, kui arwesse wõtame, et siin umbes 60.000 puuda wana rauda koondatud, millest praegu lahtiselt „fob“ laewal tehaste basseinis — 50 Emk. puud pakutakse. Sügisepoole, kus uue põhimäärustega koha peal tegewusewabadus antud, ja Saksamaa, kui pea tarwitaja waluta kurs langenud, wõib seda warandust esimesele wastutulewale 20 Emk. puud maha müüa, ning saadud raha põhjata pajasse tehaste operatsiooni kapitaali arwele ära mahutada, kuna praeguse müügi juures siin 100% suurem oleks, ja saadud raha riigi deposiiti arwele üle kantakse.

Hra rahaminister! Pöörame Teie poole awaliku ettepanekuga: „parandage riigi raha kurssi nende wäärtustega, mida riik ise ei tarwita, ja sadama tehased on esimesed,

kes Teile asja kohase realiseerimise juures pool miljardi Emk. annawad“.

Pole tarwis siin uusi põhimäärusi, waid selleks aitab ka küll „Peter isemese ukaas, ning wäärnähtuste ärahoidmiseks koha peal, riigi kontrolli poolt määratawad kargud.“

Sellega saaks riik hulgakese wäliswaluutat kokku hoida, ja meil maksu all ägajad kodanikud vähemalt lootuse, kui muud äpardust ei juhtu, et higiga teenitud leiwanika juure ka midagi muud juure wõime saada.

Kuni tänapäewani on tehased peost suhu elutsenud, ja seegi, mis pihku sattunud, on rikka mehe laua pealt maha weerenud leiwa raasukesed. Teda asjakohaseks, ja wõistluswõimuliseks tõsta, ei aita mitte uued põhimäärused juhatuse suurte wolitustega koha peal, waid tema täieline reorganisationsioon ja ajast hallitama läinud waranduste asjakohane realiseerimine riigi deposiidi arwel. Kui teda riigile kui tarwilik tööstus nähtakse olema, siis wõtku teda üle see asutus, kes temast kõige rohkem huwitud, ja koondagu tema tegewust riigi tarwituste nõuete kohaselt.

Kaubanduse operaatoriteks tehaseid ümber luua, oleks nii kui nimetasime, teise kauba agentuuri loomine, mille halekuulsat lõppu meie weel unustanud pole.

Et siin praegu, ja ka tulewikus tõesti riigi waranduste kaubitsemisega tegemist, räägib meile juba tehaste 1920. a. pooleaasta tegewuse aruanne selget keelt.

Tehaste 1921. a. aruannet, mis loodetawasti käesolewa aasta sügisepoole päewawalgele tuleb, oleks warane harutamise alla wõtta, kuid et tema 1920. a. tegewuse riigi waranduste kaubetsemise alal warju jätab, oleme kindlad.

Tehaste 1920. a. pooleaasta tegewuse aruande järel on tehased 23.279.345 Emk. (loe kakskümmend kolm miljoni, kakssada seitsekümmend üheksa tuhat, kolmsada nelikümmend wiis) tuluga lõpetanud. Midagi hiiglat poole aasta jooksul, wõrreldes teiste tööstuse ettewõtetega.

Kuiwõrd produtseeriw tööstus ise siin kasu saatnud, saame kohe näha. Wõtame selle tulu allika (tehaste ladudes seiswad materjaalid) ülewaate alla:

(Ülewaate tabel järgmisel leheküljel.)

See 110 miljoniline liikuw warandus, mis 1. jaanuariks 1921. a. tehastele alles jäänud, ühes igasugu masinatega, mida riigiwaranduse osakond siia müügi mõttes kokku kuhjanud, tuleb nii kui juba tähendamine, praeguste turuhindade järel umbes poole miljardi Emk. waranduseks arwata.

LADUDE SISSETULEK:	
1) Ladu seis 15. juulil 1920 a.	E. Mrk. 90.892.748 ehk 62,9%
2) Juure muretsatud ostu teel	" 19.112.693 " 13,3%
3) Kiigi waranduste osakonna poolt tehastele üleantud	" 13.849.470 " 9,6%
4) Muul teel juure tulnud	" 20.167.302 " 14,2%
Kokku E. Mrk. 143.522.213 " 100%	

LADUDE WÄLJAMINEK:	
1) Otsekohe ära müüdid	E. Mrk. 10.429.570 ehk 7,3%
2) Tööstuse juures ümber töötatud	" 22.881.446 " 15,9%
Kokku E. Mrk. 33.311.016 ehk 23,2% kogu ladude väärtusest	

SELLEGA LADUDE SEIS 1. JAANUARIS 1921. a.

E. Mrk. 143.522.213 ehk 100%
" 33.311.016 " 23,2%
E. Mrk. 110.211.197 ehk 76,8% kogu seisust

Lähema kalkuleerimise jätame rahaministeeriumi hooleks.

Jälgides üleswõetud andmeid, saame järgmise kalkulatsiooni: aruande ajajooksul, kui tehastes umbes 1100 töölise ümber töötas, on tehased 13,3% kogu materjaali seisust arwates, tarwisminewaid materjaale juure ostnud, ja sellesama ajajooksul kõige materjaali kogust tööstuses ära tarwitatud — 15,9%. Loomulik, et sisse ostetud materjaalid, kui tööstusele tarwilikud, 1920. a. pooleaasta jooksul, kohe peale kätte saamist tööstuses ära tarwitati, nii et ainult 2,6% sakslastest maha jäetud warandust materjaalide näol tööstuses ära tarwitada on suudetud.

1921. a. jooksul, kui tehased keskmiselt 750 produktiiv-töölisega on töötanud, võime ette arwata, et tehaste tööstus kohale jäänud materjaalidest 3,5% tööstuses ümber töötamise alla on suutnud wõtta.

1922. a. jooksul, kui arwesse wõtta keskmiselt 450 töölise, annab meile ainult 2,1% ümarguselt.

Et nüüd 3. aastase tehaste tegewuse juures pea kõik kohasemad materjaalid, mis wanast järgust ladudes leidis, juba tööstusesse ära läinud, võime kindlad olla, et tehased tulewikus kõige suurema produktiooni juures maksimalselt ¾% ümber aastas järeljäänud materjaalid tööstuses ära suudawad kasutada, kuna tarwilik materjal kõik wäljastpoolt sisse ostetud peab saama, tuleme otsusele, et järeleolewat wa-

randust tehased 100 aastat lammutada saawad, kui siin mitte müügi operatsioon käsil ei wõeta.

Kui palju riik sellega kaotanud, et need wäärtused õigel ajal mitte ära müüdid ei ole, jätame „kaubanduslistes suhetes“ wilunud tehaste juhatajale wäljarehkendamiseks.

Tehaste 1920. a. pooleaasta bilanssi waadeldes näeme, et tehased 10 miljoni Emk. peale hinnatud, ja otsekohe teiste riigi asutustele ära müüdid materjaalide pealt teine 10 miljoni kasu on saanud, kuna tööstuse arwe järel tehaste tööstuses ümber töötatud materjaalide eest, missuguste algushind ladu raamatute järel — 23 miljoni Emk. üleswõetud, — 49 miljoni Emk. saadud, mis eelmisega kokku 36 miljoni Emk. kasu näitab.

Et pooleaasta bilans 23 miljoni Emk. kasuga on kokku seatud, näeme, et tehaste tööstus pooleaasta jooksul 10 miljoni Emk. ripakile on jätnud.

Seda näitawad awalikult tehaste aruanded, kuna tegelik tööstuse eluolu koha peal selge pildi lootuseta wirelemises iga huwitatule kinnitama saab.

Tahtmatalt kerkib siin päewakorrale küsimus: „kas tõesti praegu makswad seadused muidu ei ulata seda riigi ja rahwa warandust riigi huwide kohaselt realiseerima, waid sellele uued põhimäärused abiks wõtta tuleb, millega peale muu suuri kulusid tööstuse nõukogu ja derektorite karjaga esile kutsutakse, ning preemiaid ja muid mõnususi üksikutele maksma pandakse, seal kus otsekohesest mõttes tööstusel mingisugust reaalsust ei leidu, mis tema olemasolu kasulikkude külge kindlustaks“. On teda riigil tarwis kui tööstust, riigi kaitse ja laewastiku korrashoidmise alal, missuguseid ülesandeid tema ennagi täitnud, siis peame teda ülal pidama, kui tarwilikku riigi asutust, kuid koondatud organisatsiooni ja tegewusalaga, kelle ülesandeks jääks tema peale pandud täpisealsete ülesannete korralik täitmine.

Löeb läbi üldine arwamine tehastest wõistlewat ja kasulikkude tööstust riigile luua, milleks waewalt reaalsust leidumas, tuleb riigil juba kohalseiswale liikuma waranduse juure weel 350 miljoni Emk. suurune kapitaal tema töökodade ümberehituseks ja wõistlusnõuetele wastawa siseseadete muretsamiseks sisse panna, mida aga meil maksumaksjate riigi kodanikkude tasku praegu wälja ei kannata.

Tehaseid praeguses seisukorras uute põhimäärustega õnnistada, loeme utopiaks,

sarnased nähtused weelgi meie häbiks korduma saavad. Järelepärimisel selgus, et waljaantud saapad poole aasta jooksul niivõrd äralagunenud, et neid üldse on võimata parandada. Ettenäidatud uued pool-saapad tõendasid seda kurba lugu.

Saabaste tallad olid tehtud õhukesest kõige halvemast tallanahast, sest saapatalda võis randi juures küüne otsaga kergesti sisse keerata. Saapapealsed ei olnud mustast juhtnahast, vaid mingisugusest läbipõlenud ühekordselt kergesti wärwitud ja mingisuguse õliga wähe määritud walgest juhtist.

Naha pind murdus ja oli kuiw. Nahas ei olnud raswa ega traani sugugi.

Wõib kindel olla, et sarnased saapad kuigi kaua wastu ei pea ja esimene tugew wiim pealishaha lõhkema paneb; tallanahk wenib wälja, nii et tallatikkusi kinni ei pea. Selle tõenduseks on mitmest kohast tagasi saadetud enneaegu äralagunenud saapad, kuna nad ühe aasta peale wälja antakse.

Kui juba kuiwal ajal saapad ära lagunenud, mis sünnib siis sügisel wiimastel ja poristel päewadel?

Samuti on lugu Rumeenia juudi Gehdallsoni käest tellitud hobuste raudadega. Maikuul anti wälja ühes wäeosas 513 hobuserauda, kuid juba mõne päewa pärast murdus nendest 146 tükki. Juunikuul anti wälja 442 rauda, ja mõne päewa pärast murduid keskest 166 tükki.

Ja sarnaste raudade eest makseti 45 marka tüki, ehk küll kohalikud sepad häid raudu 42—43 marga eest pakkusid.

Hiljuti on sw. warustuswalitsuse poolt „Atlanta“ seebiwabrikule terve aasta peale tellimine antud sõjawäeosadele seepi muret-seda 450 puuda kuus hinnaga 1246 marka puud. Toodud seep on aga niivõrd halb, et seda seebiks nimetada ei wõi. Mitmekordsed proowid ja analüüsid on näidanud, et seep kuhugile ei kõlba. Tallinnas on aga teisi ettewõtjaid olemas, kes palju paremat ingl. seepi on nõus andma 1040 mrk. puud, kuid nemad aga ei ole siiani midagi kuulnud, sest pakkumisi intendantuuri poolt tehtud ei ole. Asi on aga 6¹/₂ miljoni marka wäärt.

Need nähtused kinnitawad küll selgelt, et süüdlasi karistuse asemel kaitse alla wõetakse.

Wabandatakse, et awalik arwustus walitsuse ja kõrgema ametnikkude autoriteeti rikub, kuid niisuguse rumala naiwse wabanduse üle oleks otstarbeta pikemalt seletada — see on isegi küllalt arusaadaw.

Püütakse ka rahwast lasteks teha ja tuuakse wäited ette, et niisuguse awaliku

paljastuse mõjul rahwas terve ametkonna peale umbusklikult waatab, kuid ka see on lapselik, sest meie rahwas oskab wäga hästi lammaste ja sikkude wahel wahet teha — saab selgesti aru, et ametkonnas 10 mehest üheksa ikkagi õiged mehed on, kuna riiklised kurjategijad nii tuttawaks on saanud, et nende nimed iga karjapoiss sõrmede peal ülesloeb ja imestab, miks antakse neile wõimalust oma tegewust jätkata.

Kõigeraskemalt tabab sõjawälase tundeid see, et meie kodu ja rahwa awalikud waenlased, kes okkupatsiooni ajal meie iseiswuse wastu kõigesuurema energiaga töötasid — weel praegu riigiteenistuses wastawa kohtade peal liiguwad ja iga isamaalasele awalikult näkku hirwitawad.

Pikemalt sellest juttu teha on asjata, sest need mehed on nii sügawalt oma kohtadele juurdunud, et nad ka siis paigast ei liigu, kui rahwa awalik ja õigustatud nurin kõrgemasse ringkonda kajas ja ajakirjandus nende kõrwaldamist nõudis.

Mis mõtleb aga demobiliseeritud ehk weel rohkem — demobiliseerimata sõjawälane?

Kas on keegi riiklise tüüri lähedalolejatest waewaks wõtnud seda arwesse wõtta?

Wististi mitte, sest siis oleks loodetawasti sõjawälaste demoraliseerimise liikwiddeerimisele asutud ja siis ei jätkataks meie rahwustunde ja isamaa armastuse mahasurumist!

Kas tõesti ei taha meie riiklise tüürijuhid arusaada, et demobiliseeritud ja teenistuses olew sõjamees üks luu ja üks liha on ja et kõik waimlised haawad otsekohe edasi-antud saawad?!

Kas loodetakse tulewikus, (kui isamaa seda weel peaks nõudma) praeguseilt ajateenijailt weel niisugust ennastalgawat tööd ja waprust, kui seda need ülesnäitasid, keda nüüd hoolimatalt kolikambrisse püütakse heita, kelle isamaa armastuse kallal pimesikku mängitakse?

Ei tohigi loota, sest iga teeninud ja teeniw sõjawälane näeb, missuguse mõõdupuuga praegu tehtud töö eest tasu makstakse ja ta seab selle järel oma töökawa.

Mis wõiks demobiliseeritud sõjawälaselt oodata siis, kui tarwidus tuleb neid uuesti isamaa ja rahwa kaitseks wälja kutsu?

Kas endist waprust, sõnakuulmist ja waimustust?

Missugune on nende praegune meeoleu — kas on selle peale wastawalt poolt tähelepanu pööratud?

Meil funktsioneerib praegu tugew ühing — üleriikline demobiliseeritud sõjameeste liit... Kas on kellegil huwi olnud, selle

liidu keskjuhatuselt järele pärida ja teateid saada nende sõjawäelaste üldise meeleolu ja walmisoleku suhtes tarwilisel korral?!

Ei!!!

Mille peale rajate siis kodumaa ja julgeoleku — mille poole tüürite?

„Reductio ad absurdum“ — intellectus sibi permissus“ — läks kuidas läks!“ — — — — —

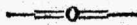
Herrad, kelle kätte rahwa hea käekäik ja riigi tulewik on usaldatud... rohkem tähepanu, järelekaaluwust ja energiat!

Kardetaw on tulega mängimine kuiwal ajal! Sütitajaid on palju!

Püüdke kindlama käega lõpetada wassimist oma rahwa õiglustunde kallal — kōrwaldage sõjawäe demoraliseerimine!

Kodumaa tulewiku ja saatusega ükskõikselt ja hooletumalt ümberkäimine on andeksandmata kuritegu ja weel ei ole pilwed saatusest täiesti laiali walgunud... weel ähwardab wäljast wälk... peab walwel olema, et kergelt tuld külge wõt waid aineid ei koguks!

Sõber Kaarel.

MÕNDA MEIE PIIRI WALWE KORRALDUSEST.

Teatawasti on piiri walwe ülesandeks salakaubaweo ja üle piiri liikumise takistamine ning riigi piiri julgeoleku kaitse. Wene riigis oli selleks otstarbeks eriti sõjawägi, mis allus rahaministeeriumile. Oieti seisib allumine küll ainult selle ministeriumi arwel raha assigneerimises, kuna organisatsioon täitsa sõjawäelist laadi oli.

Ka Eesti ei ole muidugi ilma piiri walweta läbi saanud. Ja eksib rängasti ka see, kes teisiti arwab. Olles geograafilise seisukoha poolest kaubaweo transiit-maaks, saab Eesti tuntawa osa oma sissetulekutest tollimaksudest. Piiri walwe aga kindlustab tollimaksude saamist. Mida waljem ja paremini korraldatud walwe, seda suuremad tollimaksud weerewad riigi laekasse ja wastuoksa. On wõidud konstateerida, et ajajärkudel, kus piiri walwe organisatsiooni muutmise tõttu teatud segane waheaeg tekkis, käsikäes sellega ka salakaubitsemine õitsele löi. Alles hilja oli see nii. Tõmmatagu ainult meie piiridelt walwe ära ja lühikese aja jooksul pumbatakse maa toiduainetest tühjaks ja ujutatakse üle igasuguse ilma tollita sisseweetud wäljamaa kribu-krabuga. Juba nüüd teatakse rääkida terwetest wäljamaa weinide ja muu kraami ladudest meie saartel, kust see jao-kaupa edasi transporteeritakse.

Piiri walwe ülesannet on seni täitnud harilikud wäeosad, kuna eri-ülesannetega organisatsioon ainult merepiiridel tegew on olnud (üks aeg ka maisamaa piiril). Senisel korraldusel on olnud heade külgede juures ka palju puudusi.

Kõik see paneb muidugi küsima, miks ei ole meil katsutud leida teesid selle põlewa päewaküsimuse lahendamiseks soowitawas mõttes. Ja siinkohal ei saa juba kuidagi wiisi etteheiteid tegemata jätta. Piiri walwe otsustabekohane korralduse loomine on kogu aeg olnud wõoraslaps, mille eest kellegilgi mõttesegi pole tulnud tarwiliselt hoolitseda. Ei jaksata ehk ei taheta aru saada, milline tähtsus sellel on iseäranis tollimaksude suhtes, nagu juba ülewalpool alla kriipsutasime. Iga mees on siin ringi koperdanud „omal wiisil“, midagi pole aga tehtud kindla kawa järele. Ainukene enam-wähem tõsisema ja püsiwama tööna wõiksimetada ehk sõjaministeeriumi poolt wäljatöötatud „piiri walwe määrustikku“. — Korraldusest saame selge pildi, kui jälgime meie randade walwe korraldust. Kronoloogilises järjekorras on sellel alal tegutsenud järgmised asutused: 1) Piiri walwe peawalitsus 19/XI. 1918. a. — 1/II. 1919. a. (allus Kaitse-Liidule); 2) Rannawalwe, side ja peastejaamade wal. 1/II. 19 — 23/XII. 19. a. (allus Merejõud. juhatajale); 3) Piiri walwe wal. 23/XII. 19. — 15/IV. 1920. a. (allus sõjaministr.), selle walitsuse alla kuulusid ka maisepiiri piiriküti pataljonid;

4) 15. apr. 1920. a. likwideeriti wõimata kulukas piiri walwe walitsus. Alles jäeti 8 piiriküti pataljon, mis allusid kohtadel diwiisi ülematele ja merejõudude juhatajale. 15. juunist 1920. a. likwideeriti 6. ja 8. piiriküti pataljonid. Kõik järelejäänud pataljonid likwideeriti 10. now. 1920. a. Järele jäi ainult 7. piiriküti pataljon merepiiride walwamiseks. Maisepiiri walwamine tehti jalawäe polkude ülesandeks. Wiimaks kaotati ka 7. pataljon ja mereranna walwamiseks kutsuti ellu 1/II. 1921.

5) Merejõudude Rannawalwe osakond, mille iga aga eelkäijate omast pikem ei pidanud olema. Sõjaministri ettepanekul wõttis Riigikogu hiljuti seaduse eelnõu piiri walwe funktsioonide üleandmise kohta Siseministeeriumile. Seadus sai küll paberil seaduseks, kuid tegelikult selgus, et Siseministeeriumil wastaw organisatsioon puudub ja selle asutamiseks ka eelarwes summasid ettenähtud pole. Tahes ehk tahtmata pidi esialgu maksma jääma praegune korraldus. Kuid millegagi taheti Sõjaministeeriumi poolt sündmust ometi pühitseda ja rannawalwe osakonnale pandi surmakell hüüdma. Tühi koht aga täideti uuesti mingisuguste merejõudude side ja-

madega ja wist koguni jalawäe osadegagi. Selle järjekorralise metamorfoosi ette wõi kohale wõime aga kirjutada uhkesti poolestosina numbri — 611 Nii mõnigi hõõrub lugedes wist uskumatalt silmi ja küsib imekspanemisega: „kas tõesti kõik see ringkäik on aset leidnud 3 $\frac{1}{2}$ aasta kestwuse jooksul? Jah, seda paraku küll! Katsutagu kordki wälja arwata palju miljonid kõik need likwiddeerimised, wormeerimised, igasugused ümberpaigutamised jne., jne. riigile maksuma on lä nud. Juba asjata raisatud paber ja tint teeb aukartust äratawa summa wälja. Ja milleks kõik see jant? Tammume ikka sama targalt endisel kohal, kus aastate eestki, justkui Wene naljatilgas: „u popa böla sobaka“.

Selle asemel on aga tabatud salakauba eest tasusaamise kord ja palju teisigi hädalisi küsimusi wõimata wiletsad, ajast ja arust ära iganenud ja nõuawad tungiwalt parandust. Keegi aga pole selles suhtes ennast liigutanud. Ainult üksikud on oma organiseerimise wõimetust ja lõhkumise iha demonstreerinud ja see on ka kõik, positiivset mitte midagi. Kallis kooliraha pole meid põrmugi targemaks õpetanud, waid wead ahwardawad endiselt korduda ja weelgi suuremad olla. Seda wõime juba järeldada Riigikogu mõtlemata otsusest piiriwalwe sise-ministeeritamise kohta. Kõige pealt jääwad meile juba täitsa arusaamataks selle seaduseeelnõu tekkimise ja wastuwõtmise motiivid. Oieti küll on tekkimine seletataw. Sõjaminesteeriumile on tihti etteheiteid osaks saanud ülisuurte wäljaminekute kohta. Igakord ei wõetud sealjuures mitte arwesse asjaolu, et selle minist. arwel palju wälja läks mitte puht-sõjawäeliste otstarbete peale. Üheks kulukamaks asutuseks on olnud just piiriwalwe, millest huwitud peaks olema iseäranis rahaministeerium. Wiimane aga ei awaldanud kalduwust nende kulude oma arwele wõtmiseks. Sõjaminesteeriumi herrade kannatus katkes ka wiimati ja hakati järjekindlamalt peale käima. Wiimaks leiti siis ka asemik olla tahtja siseministeeriumi näol, kus walitsema näib oma wõimupiiride laiendamise tendents. Ja sedasi rikkanesime jälle ühe scaduse wõrra. Kuid paraku on see üks õnnetumatest. Üldised huwid on ohwriks toodud isiklistele intriigidelle, wõimunäitamistele. Siseministeerium on oma iseloomu poolest juba riigi sisemiste asjade korraldamise jaoks ja ei tohiks tal piiril tegu olla. Mitmele ametkonnale kuuluwate funktsioonide ühte kättesse koondamine saab paratamatalt lugemata wäärnähtuste põhjuseks, millede wastu raske saab olema wõidelda ja abinõusid leida. Mõeldagu ainult järel, et kõiki ülepiiri liikumise ja siseriigis tarwis-

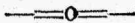
minewate lubade andmine ja saamine ära saab olenema ühedest ja nendestsamadest asutustest, kas see ei wõimalda igasuguseid kombinatsioone? Kogemusi sellel alal ei pruugi wist liig kaugelt otsima minna. Palju otstarbekohasem oleks igatahes olnud piiriwalwe allumine rahaministeeriumile. Kuid leiame, et kõige otstarbekohasem ja riigi huwidele wastawam oleks olnud piiriwalwe sõjawäe kätte edasi jätmine. Sõjaminesteeriumi eelarwe ei mänge siin juures mingit osa, sest kulud tulewad nagu nii kanda ja riigikassa seisukohast on ükskõik, missuguse ministeeriumi arwel kulud kantud saawad. Pealegi wõiks sõjaminest. kindlasti vähemate kuludega läbi saada, mida wõimaldaks sõjawäeline organisatsioon ja juba olemasolewad kõrgemad instantsid. Siseministeeriumil tuleb aga kõik uuesti luua. Ei wõi tähendamata jätta, et piiriwalwe sõjawäeline asutus peab olema juba oma ülesannete ja sihtide pärast. Seda on ta ikka ja igalpool olnud ja on. Ainult meil tahetakse nüüd kõrwalekaldumist ette wõtta, kuigi põhjust palju rohkem oleks wana korra juure kindlaks jääda. Sõjawägi on meil wäike, suurema ülespidamine käib üle jõu. Peaksime sellepärast ärakasutama iga wõimalust selle sihi saawutamiseks. Teame, liitlaste poolt piirati Saksa sõjawäe atwu 100.000 mehe peale. Mis tegid aga nupukad sakslased? Kõigi takistuste kiuste muutisid nad oma politsei warjatud kujul teiseks sõjawäeks ja on ka mujal seda rada käinud. Meil ei ole takistusi teel, kuid ometi toime-tatakse wastuoksa. Piiriwalwe (ja weel mõne teise asutuse) kaudu oleksime wõinud meie sõjalist jõudu märksa suurendada, ilma et pennigi rohkem kulu oleks tarwis kanda olnud. Ülejateenijatest komplekteeritud eri-ülesannetega wäeosa oleks enese ridadesse mahutanud ühtlasi ka hulka ohwitsera. Nagu nii on sõjaminest. üheks päewamureks ohwitseride küsimus. Koosseisu on tarwis alatasa laiendada noorematega, sellel otstarbel töötab sõjakool, kuid paraku puudub wõimalus mehi kohtadele asetada. Muudkui lase reserwi. Kodanline, era elu, ei kaswata meile aga mitte sõjamehi, waid mõjub sootu wastupidiselt. Jääb täitsa mõistatuseks, kuidas meie sõjawäe juhtiwad mehed pole selle probleemi kallal oma päid murdnud ja lasewad kaotsi minna ühe wõimaluse teise järel. Mis wõime head oota Naatsaretist!

Kui kord wastuwõetud seaduse teostamiseks tõesti piiril politsei tegutsema hakkab, siis ei ole igatahes mitte mingit kindlustust selleks, et see „politseiwägi“ seal ainuüksi toime saab ja meie sõjawäe osad rahuliku südamega sisemaa linnadesse reserwi wõiwad minna. Wenemaa on rahutu ja sealtpoolt

wõiwad meid weel nii mõnesugused üllatused tabada. Tuletatagu meele ainult sündmusi Poola, Soome, Läti piiridel. Ja ka meil on olnud ärewaid päivi piiriäärsetel elanikkudel. Waewalt küll saaks waenlastel politsei vastu sedawõrd aukartust olema, kui sõjawäe püssitääkide ees. Seisukord kujuneks igatahes wist sarnaseks, et ka sõjawäeosad piiri lähedale peatama peawad jääma. Osalt on see tingitud juba piiri kindlustuste korrashoidmise, sõjawäe wäljaõpetamise tarwidusest jne.

Kokkuwõttes tuleme otsusele. Piiriwalwe on ülitarwlik asutus. Seni korraldus on longanud nii mõnesugustel põhjustel. Uuendused on tarwilikud. Tulewikus peaks piiriwalwe kaaluwatel motiividel jääma sõjaministeeriumi korraldusse. Kõige esimesel joonel kõnelewad selle poolt piiri walwe ja sõjawäe omad huwid. Siseministeeriumi alla ülewõimise otsus on suur eksisamm ja ei pea ial mitte teostamist leidma, waid tuleb samuti seaduseandlisel teel muuta. Kindla ja lõpuliku kawa wäljatöötamiseks ellu kutsuda asjast huwitud ministeeriumide waheline komisjon. Ainult siis wõiksime kindlad olla, et mõne aja pärast jälle tarwidus ei teki ümbermoodutamisele asuda. Oleks ehk wiimane aeg loobuda kalli katsete tegemisest.

Endine walwur.

MÕÖDUPUU OLGU ÜHESUGUNE KÕIGILE.

Wabadussõjas tuli meil wõidelda kahel frondil — Wene kommuna karu ja Saksa Landeswehri vastu. Kaitsesime oma maad ja wabadust pealetikkuate waenlaste vastu, kelle mõlemate ihad meie isseiswuse lämmatamise poole wälja olid sirutud. Peksaamine ja sõlmitud lepingud ei teinud meid weel meie sõpradeks. Lahke nägu küll ees, aga seljataga käed rusikas. Ka pole loobutud weel katsetest meie allasurumiseks, waid raugemata energial järgneb üks katse wariant teisele. Ainult abinõud on nüüd teised, enam rahulikuma ilmega, kuna siht üks ja sama. Mida pole meil wõrdlemisi lühikese aja kestwusel selles „sõbralikus läbikäimises“ kõik üleelada tulnud. Wene kommuna on kõrwale põigelnud suure hulga rahulepingu punktide täitmisest, meie kodanikud on saanud raja taga ennekuulmata tagakiusamiste osaliseks, nende ajakirjandus korutab meie oludest igasuguseid lapsikuid wäljamõeldusi ning ei ole kitsi olnud meid tõrnamisega, terwed parwed palgalisi agitaatorisi on meile raha ja kihutuskirjandusega käela saadetud riigikorda

õonestama, on õhutud sisemisi rahutusi jne. Ühe sõnaga, kuhu sa hing aga waatama ei juhtu — ikka üks ja sama pilt sihikindlast lõhkumise tööst. Samal ajal — Balti ja Saksa landeswehrlaste leer: kah lootuste nurjamineku tagatipuna üks üldine hammaste kiristamine ja intensiivne Eesti wastane töö käimas. Abinõud jälle pisut lahkuwad, omapärased. Siin ei rehkendata nii palju meie sisemise korra kõigutamise võimalustega. Küllap saksad meid siiski paremini tunnawad ja juba neil Düna äärne tammepuu malakas meele püsib! Tahetakse ärawäärata „Euroopale“ silmi tehes. Kasutatakse ära omi suuri sidemeid (neist pole sakstel millalgi puudu olnud) ja pannakse kõik rattad käima Eesti diskrediteerimiseks ja kaigaste kodarate wahel pildumiseks. Milliseid õudseid pilta pole Lääne-Euroopa pidanud kuulma Eesti barbaarsusest wäkerahwaste metsikul tagakiusamisel, sakslaste paljaks riisumisest jne. Meid on katsutud tembeldada hullemaks kui kommunistideks. On abiotsides käidud rahwasteliidu ukse taga, kawalusega sealt wälja pigstada tahtes ühele rahwakihi eesõigusi, mida ainult riikline wõim meile lubada wõiks.

Teatuid raskusi, sekeldusi ja kahju on mõlemapoolne agitatsioon meile kaela tõmmunud. Wastuwõitlus hulk energiat ja kulu nõudnud. Siin ei ole Eesti mitte käinud wanasõna järel: „nagu küla minule, nii mina külale“, waid on korrektselt pidanud oma peale wõetud kohustusi, wahekorvasi lahendates diplomaatlisel teel ja selgitust pakkudes informatsiooni kaudu. Loomulik ja iseenesestki mõistetaw, et riigikorra kukutajad ja riigiäraandjad, wastutust on pidanud andma seaduse tähe ees kohtus. Süü kindlaks tegemisel on süüdlas tabanud muidugi ärateenitud karistus. Tähdendada tuleb siinkohal küll, et kahjuks paljud sellest peastnud on tuntud pantwangide wahetamise süsteem. Arutusel on olnud meil üksikute isikute süüdistuste kõrwal mitmed suuremad kommunistide protsessid, nagu alles hiljuti nõndanimetud „115 protsess“. Sarnastel kordadel on pahempoolne ajakirjandus walituswõimule etteheitud erapoolikust ja kahesugust mõõdupuu karistuste määramise suhtes. On näpuga näidatud, otse nimesid nimetud, okupatsiooni ja Landeswehri sõjaaegsete tegelaste peale, kes wabalt ümber hulkuda, kuigi nende tegude kannul karistus käima peaks. Muidugi on siin peajoontes tegemist agitatsioonilise wõttega, kuid salata ei saa, — terake tõtt peitub siiski neis etteheidetes. Igatahes on fakt sedawõrd tähtis, et ligemat ja põhjal-

kumat juurdlemist wajak. Lubatagu siinkohal meealगतuse mõttes lühike tagasiwaade lähemas minewikku, sest meie aadeliisost mõisnikkude ja nende omide kaaslaste „pärispatud“ praeguse Eesti waenulise tegewuse kõrwal, ulatawad sinna — okkupatsiooni ja Landesweriaadasse.

Teatawasti ilmusid Saksa okkupatsiooni wäed Eestisse kohalikkude sakslaste kutsete peale, kes muidugi terve maa nimel rääkisid. Waatamata Eesti iseseiswuse wäljakuulutamist 24. weebr. 1918. a. ja liitriikide tunnistamist õhutati okkupatsiooni päwil personaal-uniooni Preisiga, kus juures hakkama saadi kõige alatimate rahwa tahtmise ja arwamise wõltsimisega. Need kurwad päewad püsiwad weel kõigil elawalt meeles, samuti ka kuidas sakslus ja kadaklus tol ajal wõidupidu pühitses ja eestlastega arweid õiendas. Tuletatagu meele Eesti tähtsamate tegelaste wangistamist, wintsutamist. Ja ärgu ühtlasi ka unustatagu, kes olid selles tagakiusamises eestwõtjad ja kaastege-lased. Liitlaste wõit ja Saksa keisririigi purunemine tõmbas kriipsu läbi parunite kawatsustest. Algas Eesti wabariigi tegelik ülesehituse töö ja kangelaselik wabadus-sõda. Awantüristid ei loobunud aga mitte weel nii kergesti oma unistustest. Purjetati Saksa ja Lätimaale n'ng septsети seal meie uus õnnetus kaela Landeswehri ja Bermonditi sõjakäikude näol. Tänu rahwawäele. Ka need seljatagant pistetud hoobid warisesid haledalt kokku. Juba nende sündmuste puhul toodi awalikkuse ette hulga Eestist pärit olewate mõisnikkude osawõtmine Eesti waenulisest tegewusest. Paljud meist langesid lahinguteski Loode juures ja teisel. Kõik teadmata kadunuks jäänud, kellede kohta rahwa sekka jutt lahti sai lastud „Riias ehk Saksamaal ära surnud“ kuuluwad kindlasti ka sellesse kategooriasse.

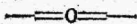
Niipalju neist sündmustest. Nüüd aga jälgime, mis üksikute süü kindlakstegemise ja karistamise suhtes ära on tehtud. Kui mälu ei peta, siis tõesti kord küsimus päewakorrale ja tehti kellegile wist ülesandeksi materjaali kogumisele ja uurimisele asuda. Sündis see sõja lõpukuudel ehk pärast rahutegemist. Hulk wett on sellest ajast merde woolanud, kuid pole meil õnneks läinud mingisugustest tegelikkudest sammudest kuulda. Isegi eeluurimisest pole ei kihku ega kahku. Wististi kriips peale tõmmatud kõigile. Mikspärast? Raske saab oléma (wististi) leida mõistlikku ja rahuldawat wastust. Meie teada wiibib praegu palju süüdlasi Eestis, elawad suurepäraliselt, ilma et südametunnistuse piinagi tunneks. Igas linnas, kihelkonnas ja wallas wõib iga

kodanik tosinawõrra nimesi nimetada ja elukohagi täpepelselt kätte juhatada. Kätesaamatus ja süüdistuse materjaali puudulikkus järjekult takistuseks olla ei wõi. Aga mis siis? Ehk arwatakse — „wanu asju“ ei maksa enam iganemise tõttu esile kiskuda, las' elawad ning parandawad meelt. See oleks wäärsamm. Iga süüteo peab järgnema karistus, see on ju õigusteaduse aabitsatõde. Pealegi on käesolewail juhtumistele suuremalt osalt tegemist riikliste kuritegudega, mis korda saadetud juba Eesti wabariigi kestwuse ajal mitte aga warem Kui heaks arwatakse, siis wõidakse ju pärast amnesteerida ehk karistust wähenendada, õigusemõistmine peab aga kõigile ühesugune olema ja ei tohi seaduse paragrahwi ees olla ei Juuda ega Moora meest. Ärgu arwatagu, et meie harilikud kodanikud sarnase wahetegemise kohta selgusele ei jaksa tulla. Oi, selleks on nad liig arenenud ja tunnewad instinktiwtselt tehtawat ülekohtu. Liikuge maal ringi ja kuulake ainult tähelpanelikumalt meie talupoja muresid, arutusi ja arusaamist. Õpiksite kindlasti palju juure! Nüüdsel ajal wõib kuulda wäga tihti kulutulena suust suhu käiwat uudist: „see ja see parun wõi von (seisuste ärakaotamise peale waatamata tituleerib rahwas endiseid wõimumehi ikka wana nimetusega) olla Saksamaalt, kas päriselt Eestisse tagasi kolinud, teine esialgselt mõneks kuuks wõõrsile sõitnud, tahta maareformi põhjal oma mõisa südant ehk mõnda tööstuslist asutust wõõrandamise alt wabastada, milleks suured lootused olla. Need ja need eesõigustud sõjawäelased jääda oma asjaga hädasse, kuna maa käest wõetawat. Mõned endised omanikud jälle ajada omi omanduse asju wolinikkude kaudu.“ Ja tõepoolest nii wäga mitmel pool on sellesugused protsessid tõesti käimas, mis rahwa meeoleu pinewil hoiab. Iga mainitud isiku lähem minewik leitakse ühenduses olema Landeswehri sõjakäiguga ja ei suudeta mõista, kuidas walitus seda tähele ei pane. Oletama peab, et süüdistus suuremalt osalt mitte liiwale pole rajatud, waid selle taga olulisemad asjaolud peituwad. Nagu juba tähendatud, pärast Landeswehri sõjakäigu nurjaminekut walgusid osawõtjad Saksamaale, kus weelgi mitmeid uuse awantüüre hauduti. Läksid sinna meiegi ülejoosikud. Nüüd, kus elu emamaal järjest kibedamaks muutub, poetakse mitmesugustel teedel paljusiunatud talupoja wabariiki tagasi. Kel aga wõimalik pole tulla ehk kes tulla ei taha, nee pöörduwad wolinikkude kaasabi poole. Pais-tab nagu sünniks see kõik kindla kawajärel.

Meie talupoega on aastasade kestes kaswatud kartlikuks ning umbusklikuks. Nii näeb ta ka siin „sakste konksu“. „Kui nad sõandawad kõiki omi pattude peale waatamata nii wäljakutsuwalt nõudma hakata juba selle taga neil siis ikka midagi lootusrikast peitub“, arutatakse omawahel ning katsutakse päid murda, miks walitsus siin nii järelandlik. Nii küla meeolul.

Kuigi meie ainult sellele alusele midagi rajada ega põhjendada ei taha, siiski oleme seda iseloomulikku ja tählepätmist nõudwat nähtust puudutanud. Asi iseenesest on aga enam kui päewaselge. Süüdlased on kindlad. Karistust nad tänaseni millegi pärast kandnud pole, isegi eeluurimine näib ärajäänud olema. Sellest wastutulekust, wõi kuidas seda nüüd nimetada, julgenedehakatakse kindlamalt jalga wastu maad tugema, omi „õigusi“ nõudma, endid organiseerima. Peab ütleva, nii mõnelgi pool on neil õnne, igatahes kaugelt rohkem kui sõjast osawõtnutel demobiliseeritud sõduritel... Suurte sakste ees awanewad nii mõnedki wärawad iseenesest! Kõige sellega ei wõi leppida aga õiglusemõiste, waid kisendab kategooriliselt — kõigile nende patude pärast ühesuguse mõõdupuuga, ei mingisugust wahetegemist! Usum-, siis muutub nii mõnegi mehe „eesõigustud seisukord“ seebimulliks weepinnal. Wõtame ühtlasi ka pahempoolisel elemendil igasuguse aluse etteheideteks. Tegemist ei ole siin mitte mingisuguse kättemaksuga, waid ainult õigluse printsiibi maksapanemisega. Ei saa lõpuks weel märkimata jätta, et naabrimaal Lätis, selles asjas palju kaugemale on jõutud: seal on uurimine ja kohtumõistmine ammu käimas, mille tagajärjel süüdlastelt nende warandus kahjutasuna rekwireeritud.

R.

KINDRAL SOOTS ENNAST „REHABILITEERIMAS“.

Sõjawäelaste autasu seaduse eelnõu Riigikogu erikomisjoni andmine ja sel puhul tehtud märkused ja etteheited on kindral Sootsi sedawõrd wihastanud, et ta kaua aja tagant korraks jälle sulle kätte on kahmanud ja ihulehes „Kajas“ (nr. 170) werstapikkuse enesekaitse artikliga maha saanud. Tehakse seda muidugi ainult temale omase tõeolude pahupidi pööramise, jonnakuse ja lapsikusega. Iseäralise ohtra wihawaenu osaliseks saawad „Walwe“, demobiliseeritud sõjawäelaste liit ja „Päewalehe“ juhtkirjanik K. A. H. „Awaldus“ on

sedawõrd huwitaw, et kuidagi ei raatsi mitte ka omi lugejaid selle waimutööga tutvustamisest ilma jätta. Nagu suur töö kunagi, jaguneb artikkel paragraafidesse. Jälgime ligemalt kõige esimeses osas „seaduse eelnõu kujunemine“ püütakse selgeks teha, et Riigikogu poolt erikomisjoni sai antud mitte enam sõjaministri poolt wastuwõtmiseks esitud seaduse projekt, waid sootu midagi muud. Nimelt olla ministrite erikomisjon sõjaminist. eelnõu walitsuse enamuse arwamisega kokkukõllasse wiinud. Nõnda saanud Riigikogu õieti mitte sõjaministeeriumi esituse, waid ühise walitsuse oma. Pärastpoole olla Riigikogu riigikaitse maaseaduse ja rahaasjanduse komisjonid omalpoolt aasta kestwusel palju parandusi ja kärpimisi teinud, — järjekult erikomisjon saanud juba walitsuse kolme komisjoni esituse. See jaanalinnu kombel pea liiwasse pistmine ei warja aga meest põrmugi, waid tõendab wastupidist. Kõik see päratu pikk protseduur näitab ainult päewaselgelt, missuguse wärdjaga tegemist on. Hulk mehi on waewa näinud ja higistanud ilma, et neil seni korda oleks läinud midagi wastuwõetawat luua, nii wiletsale ja wõimatule alusele on sõjaminister rajanud oma „esituse“. Wale on ühtlasi ka hra Sootsi tõendus, nagu hinnatakse Riigikogus eelnõu poliitilisest küljest, kuna tema seda puhtsõjawäelisest waatepunktist käsitanud. Meie teada pole Riigikogus selles asjas igatahes mitte poliitikat aetud, waid wiiwitus langeb ikkagi eelnõu waimlise ja tegeliku isa peale. Juba pikk protseduur näitab, et ka kõige sümpaatlikumat asja suudetakse ära rikkuda.

Mitte üheski asjas pole nii palju ülekohut tehtud ja õiglusetu oldud, kui just sõjawäel autasu küsimuses, eriti Wab. Ristide jagamisel. Kuni tüütuseni on sellest kirjutud ja nõutud kategooriliselt wäärsammude heakstegemist, kuid õigus on toodud tänaseni ohwriks hr. Sootsi isiklise wäiklasele jonnile ja pole asutud ikkagi weel mitte auwõlgade aumehelikule likwideerimisele. Küll aga tegutseb hr. S. energiliselt wastupidises sihis. Laildane nurin aga pörkab äärmiselt kurtide kõrwade wastu. Isegi demobil. sõjawäel. liidu otusi püütakse „maha teha“, sest need pole mitte küllalt „autoriteetsed“, kuna suurem hulk dem. sõjawäelasi seista wäljaspool liitu ja liidu meeolul ei wistata tagawarawäelaste üldisele meeolule. Ka puududa liidus laiemas sõjalise teoreetilise ettewalmistusega isikud, mille tõttu kongressi otused saanud mitte kompetentsed ja tooni

poollest arutusele wõtmiseks kõlbmatad. Milline kõrgelt üleõla alla waatamine ja omawoliline opereerimine tõejasjadega. Mis „teoreetilist sõjalist haridust“ selleks siis õieti tarwis läheb, et arusaada tehtud ja tehtawast ülekohtust. Juba liht õigluse tunne ütleb seda igapähele. Kui terwed wäeosad, sadanded mehed, andeksandmata lohakuse, saamatuse ja ülekohtu tõttu ilma milletagi jäetakse, kui küünte ja hammas- tega oma jonnki küljes kinni riputakse ja tsüüniliselt kõik tehtawad ettepanekud paberikorwi wirutakse, missugune õigus on siis tulla ja nõuda Ristile lisaks weel maad ja rahalist tasu meestele, kel puuduwad wõrreldes igasugused teenused. Polla ette toodud seni konkreetlisi fakte Ristide mitte-õiglase jagamise kohta, need puududa, wäid räägitawat harilikult ikka isiklistest puudustest.

Oi, küll ja küll! Wäga kahju ainult hr. S., et teie heaks pole arwanud tähelepanelikumalt lugeda. Märgime teile siinkohal meeletuletuseks weel paar juhtumist. Sw. am. Saarnok tuli Wenemaalt Eestisse alles 2. dets. 1919. a. ja ei olnud kuni 1. märtsini 1920. a. isegi kantsleiski kindla koha peal. Hiljem sai ta teenistuse autasu jaoskonda ja selle „wägiteo“ eest annetati temale juba 1 l. 3 j. Wab. Rist, millest nagu ehk jätkuda tohiks. Merewäe intendant sw. am. Willem Tamm juhatas hiilgawate tagajärjedega puude ostu operatsioone, nii et riik ainult natuke üle 5 miljoni pügada sai. Ja nüüd tahate temale Risti juure ka maad ja raha weel anda. Ei puudu muidugi ka kurikuulus „side ülem“ Hans Tomson, kelle kohta hr. Soots warem ise häwitawa otsuse andis, kelle täht aga teatawasti tõusma hakkas tülitsemise osawusest posti peawalitsusega. Ei puudu ka al. polk. Bach, kes pidudel nii palju kordi tantsu juhatanud ja naiste sukkade Wenemaale transporteerimisega tegemist teinud, samuti ka kapten Weem. Soomusrongide Diwiisi adjutandi alam leitn. Tilgeri nimi, kellele millegipärast (?) koguni kaks Risti — wahwuse (!) ja teenuste eest antud, figureerib ka seekord jälle nimekirjas. Peale selle weel terve pikk rida kantsleil ametnikka j. n. e. Ja kõik nad on suure riisikoga oma kalli elule operatsioone juhatanud ja peawad tasutud saama. Siis läti kindral Ballod. See kangelane seisab wast walge peal kõige wäljapaistwamate meie wäejuhtide hulgas, esimeses kategooriis, nii et meie kuidagi hr. S. seletusest ei jaksa aru saada, nagu ei tulekski hr. Ballod kõne alla. Milleks sarnane sõnadega mäng.

Otse jalustrabaw on siin hr. S. õpetus hindamiswiisidest, wäljamaalastele pidada see sündima teise mõõdupuuga, sest neil pole meie wastu mingisugust kohusetunnet. Arwame, et siin lugu pisut teine. Kui meie wapper rahwawägi Landeswehriga heitles ja werd walas, istus Ballod oma wäega rahulikult Riias, ei liigutanud wäikest sõrmegi, waid jäi äraandlikul kombel ootama kummale poole wõit kaldub. Kawal ja ettewaatlik rehkendaja isegi lätlaste jaoks. Küsime nüüd, kas pidi kindral Ballod tundma tol ajal kohustust wõi mitte. Ei leia mingit põhjust, miks Eesti riik temale 1½ miljoni marka ohwerdama peaks, liiatigi kui sellega äramärgime lätlaste suurt osawõttu Eesti wabadussõjast, sest kus ajani on ainult lätlased ise Ballodile Eesti wägede juhtimises suuri teenuseid külge luuletanud. Kui meie ei eksi, siis on olnud hr. S.-l selles asjas wälisministeeriumi kaudu koguni kirjawahetus, kus kindral Ballodi teenustest teist juttu räägiti, kui nüüd ajalehe weergudel. Ma wõin nii, aga wõin ka teisiti!

Asjata aga katsume leida nimekirjas ka mõne üldiselt tuntud mehe nime. Wäga silmatorkaw on igatahes lõuna fronti juhataja ja II. diwiisi ülem polk. Puskari nimestikust puudumine. Millega küll seda nähtust seletada? Puuduwad samuti ka meie kõige anderikkam ja wahwam wäe-ülem lahingus langenud kapten Irw, Kuperjaanowi partisaanide polgu ülem al. polk. Unt, 2 soomusrongi ülem kapten Lepp j. n. e. Wiiks liig kaugele kõiki üksikasju esile tooma hakata, materjaali selleks on liig ohtrasti. Asjata püüab hr. S. oma artiklis esineda sõjawäel. huwide kaitsjana. Just kõiki nende konarluste ja wääratuste tõttu peawad kannatama nüüd ka tõsised sõjakangelased, kelledele tasumääramise wastu põhimõtteliselt ja tegelikult keegi ei seisa. Herra Soots wõib siin paljugi oma arwele kirjutada.

Mis puutub Demob. Sõjawäel. Liidusse, siis on sealt poolt kõigiti korrektselt püütud ainult kaasa mõjuda hirwitawate wäärnähtuste likwideerimiseks, mis meie sõjawäelaste, nii tegew- kui ka tagawarawäe peret nii tuntawalt puudutab. Tuleb tõsiselt kahtseda, et hr. S. neid näpunäiteid arwesse pole wõtnud ja Liidu mõjuwõimu liig madalalt hindab. Kindrali herra on nähtawasti mõne oma osakonna poolt walesti informeeritud. Praegustes oludes on Liidu tekkimine ja olemasolemine tingitud paljudest põhjustest ja on asjata katse seda tembeldada mingisuguseks üleliigseks ja

ilma otstarbeta asutuseks. Liit on lühikese kestwuse ajal jooksul suutnud ennast organiseerida, hiilgawalt on enese ridadesse koondanud kaugelt suurema osa demobiliseeritud ja wõitnud üldise poolehoiu. Iseäranis mõjus selleks kaasa üliasjalik wiimane Liidu kongress Tartus. Ei satutud mitte poliitilise wõistluse tallermaale, waid suudeti leida ühine noot ja esineda ühise perekonnana. Tuletatagu meele wastandina mõningaid tõsta demogoogilisi kongresse. Nii et ka neis punktides on hr. S. oma seletustega peru hobuse kombel üle aisa löönud. Loodame ja usume ka, et aeg tuleb, kus ehk hr. Sootsi ja ta partei Liidu mõjust teistsugu arwamist on sunnitud omandama. Küll ehk selgub, kas suudetakse ilma Wenemaalt meile walgunud „sõjawäeliste eriteadlisteta“ midagi korda saata wõi mitte. Herra Soots püüab wahel ka terawmeelne olla ja nalja heita, kuid ka see ei õnnesta tal ikka. Käesolewas artiklis ei häbene ta eba-tõtt ilmutamast, et Demob. Sõjaw. Liit olla „Walwe Liidu“ peastaapi üle kolinud, mille tõttu siis ka ühine toon walitseda nende asutuste wahel. Kinnitame siinkohal, et meil D. S. Tallinna osakonnaga ei ühist asukohta ega midagi muud ühist pole, kuigi meil selle wastu midagi ei oleks. Igatahes tuhatkord parema meelega näeksime ühestöötamist selle asutusega, kui hr. Sootsiga. Meie teada asub küll osakonna korter samal tänawal kus „Walwe“ toimetuski (mitte aga ühises majas), kuid see ei õigusta weel mingisuguseid järeldusi tegema. Sarnasel korral wõiksime hr. Sootsi ennast kergesti kommunistiks ehk ametiühis. kesknõukogu liikmeks tembeldada kui kindrali herraga ühel tänawal ehk ühises majas mõni sarnane isik elama juhtuks. See elementaarse loogika aabitsatõde on päewaselge igatahes iga külakooli poisijõmsikalegi, kahju ainult, et aega tuleb raisata siin selle selgekstemiseks.

(Järgneb).

SÕJAWÄE WORMIKÜSIMUSEST.

Sõjawäe wormi asi ei taha üldiselt nähtawasti paigalt nihkuma hakata. Kuna politsei näituseks juba kolmekordset karwamuutmist pühitseda wõib, püsib sõjawägi ikka alles esialgses juhuslikes rüüs. Kriipsutan alla juhuslikes, sest sõja olude sunnil said meie sõdurid Inglis riidest kehakatte ja ühtlasi sellega ka wormi, milles õieti peale mitte-õnnestanud mütsitärni mitte midagi omapä-

rast eestilist ei ole. Ja see mütsitärn ongi jäänud õieti ainsamaks tunnusmärgiks, mille järel meie sõjawäelasi ära tunda wõib, sest muidu sulawad nad üldise massega kokku. Müts on mingisugune „üldmüts“, mida igaüks kanda wõib ja kannab; just samasugune lugu on ka frenchiga; isegi eraisikud käwad (rääkimata skoutidest) õlalappides, mida nähtawasti mitte sõjawäeliseks atribuudiks ei loeta. Rohkem omapärasust leidub juba ohwitseride wormi juures, kuid see on sedawõrd tagasihoidlik ja silmapaistmata, et iga wäljamaalane meil esimesel silmapilgul wist liht linnawahta Eesti rahwawäe ohwitserideks tikkub pidama.

Kuna sõjawäe wormi asi silmapaaride wahela on jäetud, siis on tegelik elu siin ise oma rada käinud. Ratsapolgu meestele on jalga ilmunud punased püksid ja teatakse rääkida ka, et warsti neile frenchi asemel midagi kirjumat, nõõrilist kätte ulatatawat. Lennuwägi arwas ka heaks hiljuti ennast wormi poolest teistest eraldada. Wähemal määral on seda püüet mujalgi märgata olnud. Ja kõige selle tagajärg? Meie arwuliselt wäike sõjawägi omandab wälispidiselt liig kirju kuju.

Juba sõjawäe ühtluse mõtte pärast olgu aga wäline kuju ühelaadiline. Meie ei wõi ial selle peale wälja minna, et näituseks suurtekiwäelastel teist karwa püksid peaksid olema, kui jalawäes ja inseneriwäes jälle isesugused. Mõeldagu ainult järel, missugused rasked kohustused sarnane luksus meie riigikassale kaela weeretab ja kui suurte raskustega saab olema intendantuuril igasuguste tagawarade soetamine ja hoidmine. Pealegi rikub wäliselt eraldamine, ühe wäliigi teistega wõrreldes paremasse seisukorda asetamine, head wahekorda, mis täitsa soowimata nähtus. Mikspärast peab, näituseks, ratsawäelane wäljapaistwam olema jalawäelastest. Kas ainult sel põhjusel, et see Wenemaal sedasi oli. Aga ärgu unustatagu, missuguseid kurbi tagajärgi seal kunstlik wahetegemine sõja ajal enesega ka kaasa tõi. Ja meil ei pruugi neid wigu mitte enam korrata. Kui leitakse üldiselt, et praegune worm oma otstarwet ei täida, et see õieti kellegi sõjawäeline worm pole, et see wäljapaistwam peaks olema, siis wõetagu küsimus energiliselt päewakorrale ja wiidagu muutus kindla kawa järel läbi, mitte aga ärgu kobatagu osaliste muutmistega ringi. Ja loodagu siis juba midagi kunstinoüetele ja ilutundele wastawat ning püsiwat.

Kuuldub, et ohwitseride wormi muutmise kawad wäljatöötamisel olla. On waremaltki sarnaste uudistega kostitud, ilma et tagajärgi näha oleksime saanud, ei wõi selle tõttu siis

ka suuri lootusi olla. Wõib olla siiski, et seekord ehk asi tõsisem. Sarnasel juhtumisel tahaksime küll weel tähelepanemist ühe asjaolu peale juhtida. Nimelt on sõjaministeeriumis pruugiks saanud mingisugune „kodune“ asjaajamine. Nii tekkisid Wab. Risti ja sõja mälestuse märgi kawa, ilma et sellest laiemale hulgale sõnagi oleks lausutud ja awalikku wõistlust wälja kuulutatud. On karta, et wormiga sedasama wõib juhtuda. Kindel on ühtlasi ka, et sarnasel puhul midagi head näha ei saa. Sellepärast olgu kõige esimeseks nõudmiseks — kuulutatagu awalik kawandite wõistlus wälja ja kutsutagu meie laialdasem kuntsnikkude pere sellest osa wõtma. Ohutuseks aga määratagu wastawad auhinnad. Kunstnikkudele, kes sõjawäe elu ja nõudmistega mitte kursis pole, tulewad muidugi ühtlasi anda ka detailsed juhtnöörid. Praeguselt wormilt tuleks igatahes tingimata omandada must krae ja aukraadide äramärkimine tärnide näol krael, mitte aga õlalapil, nagu see Wene wäes oli. Muutmise alla peaks tulema esimeses järjekorras küll aga õlalapp wõimata maitsewaese 6 nurgalise juudi tärniga. Wõetagu parem tarwitusele siis juba esialgsed sinised õlalapid, mis hästi nägusawamad wälja näewad. Mis puutub krae ja aukraadidesse, siis on praegune kord juba wabadussõja kestwusel omaseks saanud ja teatud määral traditsiooniliseks muutunud, pealegi wastab see praktilikuse nõuetele ning ilutundele. Kui aukraadid jälle asetada õlalappidele, siis sarnaneksime tuntawalt endisele Wene wormile. Huwitaw, et mõneltpoolt wiimasel ajal siiski sarnaseid soowiawaldusi kuuldawale on lastud tulla, põhjendustega muidugi wõlgu jäädes. Teisest küljest leiaks niisugune Wene weega ristimine ohwitseride kogu kaaluwa enamuse poolt täielist hukkamõistmist ja ei jätaks protesta mitte wäljakutsumata. Ei taheta seda uskuda, siis päritagu vähemalt werem nende arwamist. Sic.

KUS ON OPTEERIMISE KOMMISSJONIDE WARANDUS?

Kaks aastat on mööda kui hra Kartau Moskwasse sõitis opteerimise komisjoni esimeheks. Niisama awas töö Peterburis komisjoni esimehena hra Schipai. Nagu nüüd kuuleme, olla Petrogradi opteerimise komisjoni suured ruumid päris tühjad inwentaari poolest, sest kõik rikkalik sisseade olla komisjonide esimeeste ja ametnikkude eraomandus olnud. Praegune komisjoni esimees ja sekretäär on ametis ruu-

mide ja inwentaari muretsemisega. Ennen oleks wõidud neidsama ruume üürida ja palju odawamalt mööblit muretseada. Meie komisjonide mehed lasksid aga kasutamata selle odawa aja mööda minna, ja nüüd kuuleme et Peterburi opt. komisjon makswat mööbli pruukimise eest liig kallist hinda. Kas istu pörandale — pole toolisi nii palju kui tarwis. Ostetakse isegi hõbelusikaid. Kinnitatakse, et üüritud ruumide eest maksetakse 15.000 kuldrubla ja mööbli tarwitamise eest 3000 kuldrubla kuus. See teeb kursi järel arwates kolm miljoni kuussada tuhat marka kuus.

Sellepärast oleme sunnitud awalikult küsima, kas tõesti ettetoodud andmed tõelise wastawad?

A—m.

ÜHE MÕISASÜDAME LUGU.

Kuidas endine omanik mõisasüdamesse asus ja mis ta seal teeb.

Neeruti mõis Wirumaal planeeriti läinud aasta kewadel ja anti asunikkudele wälja. Wäljaandmisel jäi krunt nr. 31, mille peal herrasmaja, „Rahwaülikooli seltsi“ nimele, millist siin ümbruses küll keegi ei tea olewat. Wallanõukogule vähemalt seda wäljaandmiseks — kui eriotstarbeks määratud — ei antud. Kohe peale kohtade wäljaandmist ilmus end. omaniku pärijate wolinik W. Böhm põllutööministeeriumi loaga ja asus herrastemajja. Majas asuwad asunikud ja end. mõisatöölised olid sunnitud mujale korterit otsima. W. Böhm ostis aiakrundi rentimise eesõiguse enampakkujalt ära. Nii oli park ja aed ju kohe tema käes. Läinud sügisel pööras W. Böhm põllutööminist. palwega, et temale kaks naabrikohta, kelle asunikud oma eesõigused hea tasu eest nõus olid W. Böhm'ile edasi andma, saaks juure liidetud mingisuguse seemnewilja kaswatuse otsarbel. Asi saadeti wallanõukogule seisukoha wõtmiseks. Wallanõukogu otsustas energiliselt W. Böhm'ile kohtade andmise wastu wälja astuda. Käesolewa aasta kewadel rentis ometi W. Böhm M. Roosenbaumi talu — ja seda, nagu kuulda — põllutööm. loaga. Peale selle on tal krunt nr. 36 weel 10 dess. põldu renditud. Nii on siis tegelikult Neeruti mõisa süda umbes 50—60 tünu suuruselt jälle ju ta end. omaniku käes. Ja, seda ainult ühe aasta jooksul!

Renditud maal talitab see isand kui ise walitseja wüstririigist. Selleks paar näitust.

1) Tema krundist jooksewad kaks teed läbi, mis kaartile märgitud ja mille eest W. Böhm sellega ka mingisugust renti ega

maksu ei maksa. Rendilepingu järel on W. Bohm kohustatud teed lahti hoidma. Täna suwel — peale katseid traadiga neid suluda — kaewas ta augud ja pani postia teele ette.

Asunikud, kellel neid teid tarwituseks aja, pöörasid ringk. walitseja poole, et need awatud saaks. Wastust seni pole saanud — teel on postid ees.

2) Läänud talwel otsustas komisjon, kuhu kuulusid maak. maamõtja, ringk. walitseja ja wallawalitsuse esitaja, wallanõukogu soowi Neeruti kooli piiri muutmises rahuldada. Nimelt oli piir tõmmatud just maja nurgast. Et remondi tegemine jne. maja juures niisugusel korral päris wõimata, siis otsustati piir 10 sülla wõrd aia krundi sisse tõsta. See otsus leidis maak. maakorraldusnõukogus ja planeerimise peakomisjonis kinnitust.

Kewadel tuli maamõtja planeerimise peakomisjoni otsusega — ja tõstis ristikiwi umbes 10 sülda aiakrundi sisse.

W. Bohm, — peale selle, kui ta põllutööst. abi juures käinud, kes sellest midagi ei teadnud, sest — iga ristikiwi seisukohta wabariigis on ikka raske teada, tuli koju ja tõstis kiwi endisele kohale ja tegi piirile siis kõwa okastraat aia ette. Ringk. walitseja poole asjaselgituseks ta ei pööranud.

Koolijuhataja algatusel tehti asja üle protokoll.

W. Bohm on Poola riigi kodanik, end. Saksa ohwitser. Käis Eestis Saksa okkupatsiooni wäega.

Ümbruses meelepaha niisuguste asjade pärast on suur. Tulewik.

„ESITAJAD“ KAUGES IDAS EHK RIIK-LINE KURITARWITUS?

Wladiwostokis ilmuw Wenekeelne ajaleht „Вечерняя Газета“ toob oma numbris 13. aprillil 1922 järgmise huwitawa kirjatüki

KENAD „ESITAJAD“.

Neil päwil tuli 3. jaoskonna rahukohutuniku juures arutusele suur kuritarwituse protsess, mida Eesti walitsuse esitajad Wladiwostokis korda saatnud.

1920. aasta kewadel organiseerisid Hans Lohk ja Paul Jüri poeg Tewer ühes teiste noortemeestega „Siberi Eesti Rahwanõukogu“, mis pidas läbirääkimisi eestlaste kodumaale ewakueerimiseks laewadel.

Eesti seltsis löödi üles wastawad kuulutused ja isikuile, kes kodumaale soowisid sõita, pandi ette igapähele sisse maksta

25.000 rbl. Siberi rahas ehk 100 jeeni erilise ewakueerimisfondi asutamiseks.

Firma Wogan & Ko. esitajad tulid eestlastele wastu ja esitasid wäikese kombinatsiooni:

Eestlased saawad walitsuselt luba firma päralt olewa tee wäljaweeks, mille eest firma kohustub hinnata sõitu 250 inimesele.

Möödus mõni aeg, firma sai luba ja waldas tee wälja, kuid lugu laewa saatmisega ei läinud hästi.

Kompensatsiooni näol tee wäljaweo loa eest andsid Wogan & Ko. doktor Hans Lohkile kui Eesti walitsuse esitajale ja Eesti rahwanõukogu organiseerijale 25.000 jeeni.

Need 25.000 jeeni pidi antama, firma soowi järgi, sõjapõgenejatele, 100 jeeni inimesele, kuid ettewõtlik doktor Lohk otsustas teisiti ja pani raha tasku.

Sõjapõgenejate raha eest osteti warustust, mille Tewer mõne aja eest liikwele laskis.

Konserwide ja m. müük sündis ühel ajal mitmes kohas ja agentide abil. Kuhu raha sai, on teadmata, sest et mõned isikud sellest ettewõtlikust kompaniist wäljamaale on pugunud.

Peab tähendama, et doktor Lohkil ja kogu tema kompaniil ei olnud mingisuguseid wolitusi põgenejate ewakueerimiseks. Nad warjasid endid kaugel asuwa walitsuse nimega ja wiisid oma teod läbi karistamatalt.

Kapten NEMO.

Tuues eelolewa kirjatüki tõlgituna, ei suuda meie imestust awaldada, kui wõrd julgelt ja agaralt mõned mehed oma wäikeste sahkerdustega hakkama saawad. Kuna fakt on, et Hans Lohk kui „Eesti walitsuse esitaja“ ühes teistega Siberis organiseerimas oli ja et ta need 25.000 jeeni saanud, selle juures pole kahtlust, siis oleks huwitaw Eesti Wabariigi walitsuselt teada saada:

1) Kas on Wabariigi walitsusel teada, et Hans Lohk Eesti walitsuse esitajana Siberis tegutses ja kas olid tal selleks wastawad wolitused?

2) Kas on wälisministeeriumil saadud 25.000 jeeni kohta teateid, ja kui on, siis milliseid samme on astunud niihästi ülekohutuselt omandatud 25.000 jeeni kui ka warustusest saadud raha saatuse selgitamiseks?

AINULT 5.000.000.

14. juulil s. a. tuli Elwas, Tartumaal, rahukohutuniku juures järgmine huwitaw rentniku wäljatõstmise küsimus harutusele

Nõudja Gustaw Priimets oli kellegi Hain Kutsari wastu, kes juba 20. aastat Aakre mõisa järel olewa talu Ala-Wennearu rentnik olnud, nõudmise sisse annud väljatõstmise pärast, sest tema olewat Woldemar v. Rohlandi, endise Aakre mõisa omaniku, praegu Saksamaal Freiburgis professor, käest Ala-Wennearu talu ostnud ja tahab ise seda pidama hakata. Kohtu ees selgus, et nimetud talu ostmise lugu üsna isearaline on. Ostuluba on Põllutööministeeriumi poolt antud tänawu märtsi algul. 1913. aastal on aga Aakre mõisa ühes taludega, mis tema omaniku von Rohlandi päralt oli, muude seas ka Ala-Wennearu, Dwinski sõjaringkonna ülema kindral Kurlowi poolt sekwestri alla pandud, kui waeulise riigi alama oma. Sekwester pole praegu pealt ära wõetud. Järjelikult seda talu kuidagi 1915. a. saadik Rohland müüa ei wõinud ja ta kuulub maaseaduse § 1 märkuse põhjal kahtlemata riigile, nagu Riigikohus seletanud. Põllutööminister on siiski Rohlandile müügi luba annud. Ostja Priimets on von Rohlandi abikaasa sugukonna, nimelt krahwide Ungern-Sternbergide mõisate endine walitseja. Ja ta ei ole Aakrest mitte ainult ühe Ala-Wennearu talu ostnud — terwelt neli talu on Aakres praegu tema käes: Ala-Wennearu, Mäe-Wennearu, Markse, Wana-Laane. Wiimase talu on ta juba suutnud müüa, ainult metsa on ta omale jätnud, lõikab seda maha ja müüb oma kasuks. Teised talud on rendil. Talud on üsna raudtee lähedal, 6—8 wersta Pukast, maksawad igaüks praegu üle miljoni (Ala-Wennearu on 60 wkm. põldu). Kokku terwelt wiis miljoni marka on riigi käest imelikul kombel sekwestritest hoolimata landeswehri meeste kätte libisenud. Meie sõdurid aga ootawad ja ootawad maad. Ilmaaegu nad ootawad.

Juure lisada oleks seda, et Öhtu-Euroopa liitriigid ja P. Ameerika Ühisriigid praegu Saksamaaga niiviisi arweid õendawad, et nende käes sekwestri all olewad Saksa alamate warandused arwele wõetakse ja Saksa riigil kahju, mis eraisikutele niiviisi tehtud, wälja maksa lastakse. Mõne aasta eest oli kuulda, et ka Eesti Saksamaale okkupatsiooni aja kahjude tasumise nõudmise ette pannud, mis asi praeguseni õendamata. Mispärast antakse meil Saksa alamate warandused enneagu wabaks?

Aakre talude lugu peaks Riigikontrolli ja Riigikogu huwitama.

„Tulewik“

KIRJAD TOIMETUSELE.

I.

Palun „Walwes“ ilmunud kirjatüki „Narwa Karantiinist“ kohta järgmise seletuse „Walwe“ lähemas numbris tõe jaluleseadmiseks äratrikkida:

1) 225.000 marka sai antud 1. diw... staabile karantiini kassast Sõjawaelise ülemuse käsul sellekohaste kindlate dokumentide peale põhjustel, mille kohta mina sõjawaelise asutuse juhatajana awalikult seletust anda ei wõi. See raha on karantiini kassasse täielikult tagasi saadud ja raamatutesse sissekantud.

2) Süüdistuses ettetoodud wanad pudelikorgid, mis wedelesid rewolutsiooni ajal katki löödud pudelite kaeldes hoowi peal ligi 3½ aastat prüghunnikuna, ei olnud kellegi omandus. Karantiini korraklamise ajal 1920. a. lubasin mina neid sõjawangidele ja sõjapõgenejatel korjata ja hoowipuhastuse tasuna ära müüa. Suur osa neist korkidest on praegu weel järel, mille korjamise eest aga korjajad tasu kätte said, ja mille tagajärjel puudu jääb — 116 mk. tekkis. Nõnda ei ole siin mingisugust wahekasu saadud.

3) Lugu kellegi naisterahwaga mittesündsas ümberkäimises on sihilikult teatud otstarbe kättesaamiseks kokkuseatud, ja tundub mulle kuritahtlise laimatusena.

al.-kaptän Waher.

II.

Kirjatüki peale „Walwes“ nr. 23 „Mis teewad raudteel piirkondade riigikontrollöörid?“, kus muu seas mind kui endist Walga ladujuhatajat Lepasaare jaamas leitud suure puude puudujäägi pärast süüdistatakse, teatan, et minul Lepasaare jaama puuladuga mingit tegemist ei ole olnud ja ei ole mina sealse puudujäägi eest ka mitte wastutaw.

Lepasaare jaama puuladu on ja oli niisama nagu kõik teised liiniladud, jaama ülema juhatus ja hoiu all, kes ka puude puudujäägi pärast wastutusele on wõetud, kuna mind selles puudujäägis keegi süüdistanud ei ole, ega ka süüdistada ei saa. Niisama ei ole mina oma ametisoleku ajal riigile ka mingisugust kahju teinud, nii et Teie kirjasaatja J. K. mind teadmatuses ehk kuritahtliselt süüdistab.

Aupaklikult J. Kalep
end. Walga ladujuhataja.

KIRJAWASTUS.

Kodanik. Teie poolt sissesaadetud kiri ilmub ruumi puudusel järgmises numbris.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.